

életből vett összefüggő tárgyi körök adják. Kivált a törtek methodikus tanítására, valamint az ú. n. rövidített műveletekre vonatkozó tanácsai megszívlelendők. A II—III. osztályban a formai részeket lehető szűk körre szorítja. Az algebra tanításában érvényesüljön az eddigi ismeretekkel való kapcsolat. A negatív szám, az irracionális szám és a logaritmus bevezetési módjára vonatkozó részletek előnyösen különböznek a régiek utasításoktól. Ezeknek a kényesebb methodikus részeknek tárgyalása pedagógiai szempontból átgondolt és igen világos. Kiemelendőnek tartom a VII. osztály anyagából a másodfokú függvény tárgyalását. A kombinatorikával kapcsolatban a matematikai valószínűség bevezetését kívánja. Befejezésül a VIII. osztályban az egész anyag ismétlést, igen helyesen, nem csupán gyorsabb menétben való áttekintésnek fogja fel, hanem olyan módon kívánja, hogy a tananyag új szempontokból csoportosuljon és egyes részei szerves kapcsolatba jussanak egymással.

A geometriánál fontos az, amit a rendszeres tárgyalás megkezdéséről mond (V. osztály), mert itt nagyon könnyen esik a kezdőtanár abba a hibába, hogy a szigorú bizonyításokat kellő átmenet nélkül tanítja. Épen ez okolja meg azt, hogy itt az anyag kiszemelését és beosztását részletesen közli. Különbözik ez még mindig a legkényesebb pontja matematikai tanításunknak s az utasítás nem is akarja ebben megkötni a tanár kezét. Eredeti és érdekes a trigonometria anyagának methodikus feldolgozása (VI. osztály) bár ehhez még a körmérés tanát lehetne szorosán hozzáfűzni. A VII. osztályra nézve nem nyomhatjuk el azt az észrevételt, mennyivel sikeresebb lehetne tanításunk a gimnáziumban, ha a stereometria-tanítást ott is támogathatnák ábrázoló geometriai ismeretek úgy, mint itt. A VIII. osztályban az analitikus geometria alkalmazásaképpen egyes planimetriai tételek újból való bebizonyítását is szükségesnek tartja. Ez jó alkalom lehet az összefoglaló ismétlés egyes részleteinek közbeiktatására. Itt is nyomtatékosan emeli ki az összefoglaló ismétlés fontosságát.

Nem utolsó érdem: az egész részletnek világos, könnyen érthető fogalmazása.

Szabó Péter.

Amerikai vélemény a francia középiskolákról.

DE

Az Északamerikai Egyesült-Államok pedagógusai, akiket az európai kontinensen eddig főképen Németország érdekelt, újabban mindinkább a francia iskolák felé fordítják figyelmüket. Nemrég F. E. Farrington, a texasi egyetem pedagógia-tanára, vaskos kötetet írt a francia középiskolákról: *French secondary schools: an account*

of the origin, development and present organization of Secondary Education in France. (Longmans Green and Co. New-York, 1910.). Bíráló ismertetést közölt róla a *Revue Pédagogique* (1911.) *L. Bourgogne* tollából. Ennek gondolatmenetét vázoljuk itt.

A mű az amerikai közönséget akarja megismertetni a francia középoktatás multjával és jelenlegi állapotával, tehát legnagyobbrészt történeti és leíró jellegű munka, amely bőséges könyvészeti és statisztikai adatokat is ad. Történeti részében újat nem mond, de pontos és megbízható. Annál érdekesebbek azok a bíráló észrevételek, amelyek megmutatják, hogyan ítéli meg az amerikai pedagógus a mostani francia középiskolákat.

Farrington nincs meglegedve a francia iskolarendszernek azzal a sajtóságával, hogy az elemi, közép- és felsőfokú oktatás összefolyik s a három iskolafaj között nincsenek elég éles határvonalak. Ehelyett vannak iskolák a nép fiai számára, más iskolák a *bourgeoisie* számára, sőt bizonyos szabad iskolák az arisztokratikus hajlamú szülők gyermekei számára. Tehát az iskolarendszerben nincs semmi demokrácia. Hogy legyen, ahhoz szükség volna az oktatás ingyenességére. A francia középiskola elsősorban az állami hivatalokra és liberális pályákra készít elő. A polgárságnak nagy tömege nem érdeklődik iránta. Ennek oka az, hogy a francia középoktatásban a klasszikus szellem uralkodik. A második jellemző vonás, amely meglepi az idegent, az iskolarendszernek Napoleon-féle szervezete s mintegy katonai központosítása. A tanügyi adminisztrációban bizonyos felvilágosodott despotizmus észlelhető. Nagyon feltűnik a szerzőnek, hogy hiányzik a szabadság a középiskolának gazdasági szervezetében, mindennapi életében, valamint az oktatás formájában. A bennlakó tanuló életét Farrington nem igen tartja irigylésreméltónak, mert az internátusi rendszer arra kényszeríti a tanulót, hogy ne egyéni, hanem közös életet éljen, ez pedig kaszárnyaszerűvé teszi az iskolát. Az internátusban csupa megszabott foglalkozás van, folytonos felügyelet, semmi egyéni kezdeményezés. Nincs egy szöglet, amelyre a tanuló elmondhatná, hogy az övé, nincs szabad ideje, amikor avval foglalkozhatnék, amiben kedvét leli. Farrington rettenetesnek találja egy francia *lycée* személyzetének számát. Egy párisi lycéeben, melynek 950 növendéke van (köztük 100 bennlakó), 99 *maître* van alkalmazva (adminisztratív egyén, tanár, *répétiteur*), azután az *économe* s ennek alárendeltjei, az internátusi felügyelők és legalább 50 szolga. Ilyen gyámkodó vezetés mellett persze szó sem lehet a tanulók önállóságáról.

A tanulmányok is kevés teret engednek a szabadságnak. A francia tanuló szelleme Farrington szerint inkább befogadó (receptív), mint alkotó és eredeti, független. A jezsuita iskola öröksége ma is

erősen érezteti hatását a francia középiskolák belső szervezetében, az iskolai munka módszerében s bizonyos nézetekben, míg az iskola-rendszernek külső vonásai Napoleon erős kezének nyomát viselik magukon. Nagyon felrója az amerikai pedagógus, hogy a franciák milyen túlzott fontosságot tulajdonítanak az emlékezetbe vésésnek, főleg a klasszikus nyelvek tanításában. Ez teljesen ellenkezik az amerikai felfogással. Bourgogne is úgy vélekedik, hogy kérdés, vajjon csakugyan célszerű-e a tanulókat arra kényszeríteni, hogy száz-százötven sort megtanuljanak hetenként, az pedig nem is kérdéses, hogy az erre fordított fáradság arányban áll-e az eredménnyel. A könyv nélkül tanulás nem mozdítja elő a gondolkodás mélyülését s meg rövidíti a gondolatok megemésztésére szentelhető időt.

A tanulók szabadságát nagyon korlátozza az osztályozás és jutalmak rendszere. Farrington meglepi, hogy a tanárok és tanulók milyen túlzottan fontosnak tartják az érdemjegyeket és jutalomdíjakat. Elítéli a versengésnek ilyen, külsőségekhez tapadó formáját, s nem állhatja meg, hogy ne gúnyolja a kitüntetéshajhászatot, amely valóságos nemzeti mánia Franciaországban. Ha a gyermekeket már az iskolában hozzászoktatják a kitüntetésekhez, egészen természetes, hogy később az életben is kitüntetésekre fognak áhítozni.

A tanulók és tanárok érintkezését az amerikai pedagógus nem találta elég közvetlennek és egyéninek, úgy látta, hogy bizonyos kényszerűség és hidegség van benne.

Az egyes tantárgyak tanítását általában véve nagyon dicséri. Helyeslőleg szól a francia középiskola szervezetének hajlékonyságáról, amely lehetővé teszi a tanulóknak, hogy válasszanak a tehetségüknek és hajlamaiknak megfelelő tanulmányi irányok között. Előnynek tartja azt is, hogy a középiskola két ciklusra van osztva, melyek közül az első is befejezett tanulmányi egész. Azt hiszi, hogy Franciaországban már lezajlott és nyugvópontra jutott az a nagy küzdelem, amely harminc éve dúl az «utilitarismus» és a «tiszta, önzetlen kultúra», azaz a reális irány és a humanismus között. Pedig ennek a harcnak még nincs vége. Az egyes tárgyak tanítására vonatkozó észrevételeiben, mivel csak kevés órát látogatott, hajlik az elhamarkodott általánosításra s a valóságnál formálisabbnak, elvontabbnak és egyformábbnak látja a francia oktatást. Joggal megütközik a klasszikus nyelveknek franciás kiejtésén. Hibáztatja, hogy a laboratóriumokban minden elő van készítve s az ifjúság csak a szemlélő passzív szerepét játssza. A tanulók csak tudomásul veszik a készen eléjük tárt tényeket, nem fedeznek fel semmit, mert nem ők maguk kísérleteznek, mint az amerikai iskolákban. Dicséri a tanárok előadásait s a pontos készülést, amely jellemzi a francia tanárokat.

Természetes, hogy a nagy alapítványokkal rendelkező és mindennel felszerelt iskolákhoz szokott amerikai sok kifogásolni valót talál a régi francia liceumokon, amelyek közt némelyik szerinte siralmas állapotban van. Franciaországban nem törődnek mindenütt eléggé a tanulók szemével. Sötét termekben tanítanak, amelyekben a tanulók rövidlátókká válnak. Panaszkodik Farrington a szellőztetés hiányáról is, s nem minden malícia nélkül említi, hogy egészségügyi órát hallgatott egy nagyon rossz levegőjű teremben. Csodálkozik azon, hogy a franciák beérik egy kis fekete táblával, melyhez csak egy tanulót lehet kihíni egyszerre s mely főként a tanárnak való, míg az Egyesült-Államokban a falakon nagy, kényelmes táblák vannak, melyeken egyszerre több tanuló dolgozhat.

A francia lycéek legfelső osztályainak munkája Farrington megállapítása szerint egyértékű az amerikai egyetemek első éveinek munkájával, s ugyanabban az életkorban a francia gyermek általában két-három évvel előbbre van, mint az amerikai tanuló. Mindazáltal az az ítélet, melyben Farrington összefoglalja a francia középiskoláról alkotott véleményét, egészben véve nem teljesen kedvező. A francia liceum ugyanis szerinte nagyszerűen előkészít a vizsgákra, de nincs meg benne az amerikai iskoláknak praktikus vonása. A francia liceum elvont, eszméssel dolgozó gondolkodókat nevel (*idea thinkers*), semmit se nyújt a tényekkel dolgozó gondolkodóknak (*concrete thinkers*). A francia liceum falai közt lefolyó élet, melyet az önkéntes tevékenységnek (spontaneitásnak) s az egyéniség érvényesülésének hiánya jellemez. A francia bíráló megjegyzi, hogy ezek a gondolatok *Demolinsra* mennek vissza, aki francia létére az angolszász nevelési rendszerért rajongott, de aki egyúttal rá is világított a francia pedagógia hibáira. A kritika mindig helyénvaló, azonban a jelen esetben túlzott, s csak részben van igaza. Ma már az internátus Franciaországban is mindinkább veszít meg nem érdemelt általános népszerűségéből. Az athletikai játékok is egyre jobban tért hódítanak, annak pedig, hogy nem olyan kizárólagosan uralkodók, mint Angolországban, Bourgogne szerint csak örülni lehet. Azzal a súlyos váddal szemben, hogy a francia tanrendszer elnyomja az akaratot, kiöli a vállalkozó kedvet, méltán veti fel a francia bíráló ezt a kérdést: Hol és ki állapította meg, hogy a francia ifjak kevésbé erős akaratúak, kevésbé vállalkozó szelleműek és tettekészek, mint más nemzetek fiai, még pedig éppen a nevelés következtében? Aki ilyesmit állít, rosszul fogja fel a problémát, helytelenül általánosít s elfelejti, hogy Franciaország anyagi és szellemi téren egyaránt élénk tevékenységet fejt ki.

(Székesfehérvár.)

Nagy József

